

Kortverhalen schrijven: een module

1 maart 2003

Auteur: José Vandekerckhove

Volume: 32

Nummer: 4

Pagina's: 19-38

Documenten

- [vonk_jrg32_055.pdf](#)

kortverhalen schrijven een module jose vandekerckhove de module kortverhalen schrijven bestaat uit een theoretische inleiding en een corpus het eigenlijke corpus is driedelig het hoofdonderdeel het schrijven van een kortverhaal is productgericht ten tweede is er ruimte voor de verhaaltheorie de kennis van de leerlingen kan enerzijds opgefrist vertelstandpunten chronologie en anderzijds aangevuld worden structuurpatronen ten derde legt de module links haar de wereldliteratuur en kan ze indien de leraar dat wil gebruikt worden om de leerlingen voor een stukje met grote namen uit het literaire wereldgebeuren verbinden en heden bekend te maken de leraar kan dit gedeelte eventueel combineren met een beperkte webquest de doelstelling van deze module is echter in eerste instantie de creatieve schrijfvaardigheid van de leerlingen begeleiden te stimuleren een leraar die zich tot dit aspect beperkt zal er uiteraard minder lust in hebben en dus louter productgericht en minder algemeen vormend werken de module bestaat uit deelopdrachten de bea writer you leerling krijgt telkens feedback van de leraar en of de medeleerlingen must do two uiteindelijk komt de leerling tot een eindproduct waarin de technieken die things above all via deelopdrachten verworven zijn geïntegreerd worden de module geeft others read a lot ook ervaringsgerichte tips aan de leraar het schrijven gebeurt zoveel and write a lot mogelijk met de computer in die zin is de module direct ict gelinkt ze is pedagogisch ingebed in het communicatiemodel en maakt geregeld stephen king gebruik van het over principe de module is interactief opgevat en han teert moderne pedagogische principes als group assessment peer assessment herschrijfdidactiek theoretisch kader de begeleiding ruimer wordt opgevat het leerplan schrijven dan als beoordeling het accent bij de begeleiding moet op het schrijfproces schrijven heeft als doel de communicatieve liggen en schrijfstrategieën moeten ruim vaardigheid te ontwikkelen het leerplan aandacht krijgen nederlands van het katholiek onderwijs het schrijven zoveel mogelijk in de nor maakt een onderscheid tussen praktisch male activiteiten in de klas geïntegreerd zakelijk schrijven en creatief expressief wordt schrijven de technologische ontwikkelingen de leerlingen veel schrijfkansen

hebben moeten gevolgd worden met name qua vaak kortere teksten deelopdrachten tekstverwerking en beeldtaal als het nodig is er ook aandacht ge het is van belang dat schonken wordt aan nuttige deeloefe er veel begeleid geschreven wordt ningen bijvoorbeeld stijl spelling maart april 2003 nummer 4 32e jaargang het verdient aanbeveling de leerlingen een de toekomstige schrijfportefeuille schrijfdossier schrijfport leerling auteur folio te laten aanleggen parallel met de verticale leerlijn de progres we onderzoeken welk verwachtingspatroon sielijn van het eerste tot het zesde jaar zijn er bij de leerlingen lee en wel in drie fasen er ook een aantal horizontale constanten 1 de leraar organiseert een klassikaal het gebruik van het ovur principe schrijfgesprek wanneer is voor de leer wordt aanbevolen bij het uitwerken van ling een verhaal ook een goed verhaal de schrijfopdrachten 2 de leraar groepeert de verwachtingen bij elke schrijfopdracht is er aandacht in categorieen inhoud structuur voor het communicatieschema de stij en vult indien nodig via vraag leerling schrijft wat voor wie de leerling stelling aan of stuurt bij als zender schrijft hier een spannend 3 op basis van de tweede fase laat de kortverhaal voor zijn leeftijdsgenoten leraar de leerlingen een leidraad opstel de ontvanger het doelpubliek is dus in len een snort advies van een uitgeverij eerste instantie niet de leraar niet de aan haar auteurs de 10 geboden van volwassene de beginnende auteur op die maniet de presentatie van de tekst lay out creeren de leerlingen een spiegel waar interpunctie spelling is een wezen in ze de verwachtingen zien die aan lijk onderdeel van elke schrijfopdracht hun eigen product gesteld worden de verhaalelementen je kunt uiteraard maar een verhaal schrijven als je daadwerkelijk iets te vertellen hebt als je over voldoende fantasie en verbeeldingskracht beschikt om effectief het domein van de fictie to betreden tussen de waarheid en het de plot schrijven botert het niet het bedenken van een plot is voor de leerling een eerste en belangrijke struikelsteen als hij er hier niet uitkomt komt er ook been eindproduct connie palmen de pen kriebelt de inlet zit klaar maar de woorden volgen niet de pre mature writer s block de leerlingen hebben initieel hulp nodig we bever ze een paar concrete voorbeelden voorbeeld 1 zijn snor was stijver dan ooit zo stiff dat er een vlieg over had kunnen lopen als een veroordeelde over de plank van een piratenschip geen enkele vlieg overleeft echter in een koelcel bij dertig braden order nul evenmin als nestor chaffino 32e jaargang nummer 4 maart april 2003 chef kok patissier befaamd om zijn meesterschap met chocolade fondant de eige naar van de blonde bevroren snor en zo zouden ze hem uren later vinden met wijdopen ogee van verbijstering maar met nog een zekere waardigheid in zijn hou ding zijn nagels hingen weliswaar als klauwen in de deur maar de keukendoek had hij nog aan de linten van zijn voorschoot hangen al ben je natuurlijk niet met je uiterlijk bezig wanneer de deur van een westinghouse koelcel uit 1980 van twee bij anderhalve meter zojuist vanzelf met een klak achter je rug is dichtgevallen ust carmen posadas kleine zonden is die deur wel vanzelf toegevallen of heel iemand per ongeluk een handje toegestoken zo ja waarom lag de chef kok in conflict met iemand was er geen alarm in de koelcel hoe probeerde de chef kok om uit de koelcel te raken hoe was zijn doodstrijd wie vond hem uren later wie vertelt hier deze passage niet de chef kok zelf want die is dood heeft de verteller iets met die dood te maken hoe was zijn verhouding tot de chef kok wat zal het on-

derzoek naar de doodsomstandigheden opleveren wordt de verteller verder gevolgd of wordt het leven van de chef kok gereconstrueerd voorbeeld 2 een gesloten enveloppe is een raadsel dat weer andere raadsels bevat deze enveloppe was groot en dik van lichtbruin papier met het stempel van het laboratorium in de linkerbenedenhoek gedrukt en terwijl ze voordat ze de sluitklep opende de enveloppe op haar hand woog en tegelijkertijd tussen de penselen en flesjes verf en vernis naar een briefopener zocht kon julia zich in de verste verte niet voorstellen hoezeer dat gebaar haar leven zou veranderen in werkelijkheid kende ze de inhoud van de enveloppe al of bever zoals ze later ontdekte meende ze hem te kennen daarom misschien voelde ze niets bijzonders tot ze de fotokopieën er uithaalde en op de tafel legde om ze vaag beduusd met ingehouden adem te bekijken ust arturo perez reverte het paneel van vlaanderen wat zit er in de enveloppe waarom komt die van het laboratorium waarom bevindt julia zich tussen penselen en flesjes wat zou er aan haar leven veranderen waarom kent ze de inhoud al wat betekent de correctie meende ze hem te kennen wat is er speciaal aan die fotokopieën maart april 2003 nummer 4 32e jaargang ga over voorbeeld 1 en of 2 een klassikaal gesprek aan volg zoveel mogelijk sporen en vertakkingen en hou er de interessantste van over wat ze samen tot een gezamenlijke versie van de feiten opdracht 1 schrijf het begin van een spannend verhaal schrijf 15 a 20 regels probeer in het begin al spanning te creëren maak dat er een aantal vragen bij kunnen gesteld worden zet eveneens schematisch op papier hoe je op dat moment het vervolg ziet op je eigen begin je schrijft dus een miniplot je krijgt daarvoor de rest van de les een extra dag bedenktijd alle schrijfopdrachten gebeuren met de computer in de volgende les vormen de leerlingen groepjes van vier de leraar geeft hen de volgende instructie als aanloop tot opdracht 2 lees je verhaalbegin voor laat de groepsleden vragen stellen misschien vinden ze vragen die je nog niet had brainstorm over een eventueel vervolg op je verhaalbegin noteer dingen die je nog niet had evalueer die feedback en distilleer het beste vervolg uit deze brainstorming opdracht 2 herschrijf het begin en schrijf een aangepaste en eventueel licht uitgebreide miniplot als leraar kun je na deze opdracht wijzen op enkele structuurpatronen die in de plot van verhalen met regelmaat opduiken structuurpatronen relatiepatroon typisch liefdesverhaal jongen ontmoet meisje of omgekeerd driehoeksverhaal vrouw tussen twee mannen of omgekeerd vriendschapsverhaal vrienden worden tegenstanders of omgekeerd familieverhaal vete tussen twee families wrack eventueel verzoening heldenpatroon strijd van de held die uitloopt op overwinning of ondergang gevaarlijke reis met het bereiken van de bestemming of de ondergang 32e jaargang nummer 4 maart april 2003 queestemodel na een verlies een scheiding op zoek naar de vader de moeder detectiveverhaal avonturenverhaal initiatieverhaal volwassen worden rite of passage retrospectiemodel terugblik op een beslissende fase in het leven autobiografie catastrofemodel catastrofe onthult hoe het hoofdpersonage eigenlijk is verhaal van een beslissende strijd bijvoorbeeld een oorlog de leraar kan hier een link naar de literatuur leggen naar verhalen of romans of ook naar films die de leerlingen kennen en die in een van die patronen passen hij kan er de leerlingen over laten vertellen op die manier doen ze ook verder inspiratie op de personages een verhaal is bevolkt met personages

hoofdpersonages nevenpersonages flat characters round characters in ons verhaal proberen we een individu neer te poten we beperken ook het aantal personages looking at the bijvoorbeeld drie en kiezen bij voorkeur voor contrastieve personages future of learning behalve als we voor het dubbelgangermotief opteren is an education in itself een personage heeft een uiterlijk een persoonlijkheid een maatschappelijke status een levensopvatting een verleden we kiezen een Crawford Kilian personage of een paar personages voor ons verhaal we proberen het ze te visualiseren enkele inspiratiebronnen hierbij we denken aan mensen die we persoonlijk kennen we gebruiken autobiografische elementen writers aren't we denken aan politieke of mediafiguren exactly people we kijken naar foto's uit kranten of tijdschriften they're a lot of we luisteren naar biografisch getinte verhalen people trying to be one person tip kijk uit let vandaag morgen eens speciaal op de gedragingen tics of Scott Fitzgerald eigenaardigheden van mensen in je omgeving er zitten misschien bruikbare zaken bij maart april 2003 nummer 4 32e jaargang

gt checklist personages hoe is het uiterlijk de kledij de lichaamsbouw heeft het personage bijzondere gaven hoe is de voorgeschiedenis de familie de sociale achtergrond wat is het beroep het sociale prestige van het personage wat zijn zijn hobby's wat doet het personage in zijn vrije tijd wat is zijn ambitie wat zijn zijn wensdromen hoe gedraagt het zich in stress situaties heeft het mysterieuze trekken de leerlingen maken een snort ministeekkaart van hun personages ze laten ze als het ware groeien vanuit een basismodel opdracht 3 schrijf nu in doorlopende tekst een profiel uit voor je hoofdpersonage en ten minste den nevenpersonage je personages moeten uiteraard ook een naam hebben zoek ook een goede naam voor je personages na deze opdracht komt een pendant de leraar geeft de volgende instructie vorm groepjes van vier lees mekaars producten en evalueer ze geef duidelijke feedback die kritisch maar constructief is en die in een open geest geduid wordt de leraar kan hier even ingaan op de namen die de leerlingen voor hun personages gekozen hebben en een aantal befaamde personages uit de wereldliteratuur voorstellen scarlett o'hara werther madame bovary oskar raskolnikov anna karenina de leraar kan er ook op wijzen dat auteurs soms een symbolische naam nomen est omen aan hun karakters geven de leerlingen kunnen de naam van hun personages aansluitend eventueel aan passen een paar voorbeelden uit de wereldliteratuur Camus L'etranger Meursault Meurtre Seul Townsend Adrian Mole Eco William of Baskerville The Hound of Baskerville Conan Doyle geef hier een even tuele verwijzing naar het postmodernisme en de intertekstualiteit kafka Josef K afstand vervreemding Multatuli Droogstoppel sleutelroman int 32e jaargang nummer 4 maart april 2003 de Amerikaanse leraar auteur journalist Crawford Kilian stelt dat een bruikbare methode om een personage voor een roman te profileren bestaat in het aanleggen van een persoonlijke steekkaart voor dit personage hij gaat daar heel ver in zijn steekkaart is op zijn minst uitgebreid te noemen en uiteraard meer van toepassing op romans dan op short stories persoonlijke steekkaart van een personage naam adres en telefoonnummer geboortedatum en geboorteplaats nationaliteit en etnische oorsprong lichaams grootte gewicht fysieke beschrijving naam van de ouders hun beroep andere familieleden burgerlijke staat namen van vrienden hun beroep maatschappelijk niveau opleiding

beroep werkgever loon salaris vaardigheden in verband met het beroep status in de stad het dorp de gemeente politieke neiging lidmaatschap hobby s ambities angst complexen persoonlijke competenties soort humor pijnlijke ervaringen ontgoochelingen belangrijke betekenisvolle ervaringen gezondheid speciale kenmerken gebreken seksualiteit voorkeur qua eten drinken kunst literatuur meubilair kledij standpunt ten opzichte van het leven van de dood levensfilosofie maart april 2003 nummer 4 32e jaargang w het is wellicht een beetje veel aan de andere leant is dit voor de leraar een zeer bruikbaar model in omgekeerde richting in plaats van deze tabel te laten gebruiken bij het uitwerken van een personage kan hij uitgaande van een bestaand personage in een roman via deze lijst de leerlingen een uitvoerig profiel van dit romanpersonage laten opstellen de locatie een verhaal speelt zich ook ergens af op een of meerdere plaatsen in diverse geografische of sociologische entourages de leraar leest een paar voorbeelden van plaatsbeschrijvingen voor opdracht 4 schrijf een tweetal plaatsbeschrijvingen van plaatsen waar je verhaal zich waarschijnlijk zal afspelen splits ze eventueel op in kleinere eenheden omdat schrijvers sours hun informatie niet gegroepeerd maar verspreid doorgeven hou eventueel rekening met de symboliek van de plaats bijvoorbeeld iemand met een bekrompen persoonlijk held in een klein kamertje situeren een man in wanhoop in een kluwen van kleine straatjes we beperken het aantal beschrijvingen met opzet natuur weer of geen weer het kan alle maal maar in een kortverhaal van een debutant gaan we er voorlopig niet op aandringen het vertelstandpunt een roman beeldt niet af zoals het is maar zoals het met behulp van een waarnemingsinstrument kan gezien worden daarom is de keuze van het vertelperspectief belangrijk de leraar herhaalt de theorie over de vertelstandpunten en maakt dit duidelijk door met het standpunt van een camera te vergelijken we zijn in een tijd van beeldcultuur leerlingen hebben vaak een grotere kennis van films dan van romans soms verdient het daarom de voorkeur de wereld een beetje om te de roman is keren en bepaalde literaire begrippen vanuit de filmwereld duidelijk te geen spiegel maar maken een lens grammaticaal zijn er twee dominerende vertelvormen de ik vorm en eco hij vorm we kiezen dus bij voorkeur voor een ik verhaal of een hij verhaal en niet voor een auteursverhaal als de leerling gekozen heeft blijft hij best bij een vertelperspectief de personages zullen handelingen uitvoeren dingen doen gesprekken voeren en natuurlijk ook gedachten hebben dit is een goed moment om de begrippen monologue interieur erlebte rede free indirect speech vrije indirecte rede en stream of consciousness te introduceren l s it 32e jaargang nummer 4 maart april 2003 opdracht 5 monologue interieur noteer gedurende een drietal minuten spontaan je gedachten zet daarna je tekst in de vrije indirecte rede l om confronteer achteraf beide teksten met mekaar stijl literaire stip is de manier waarop iets geschreven wordt drie basiscriteria bepalen de schrijf stijl de woordkeuze de zinsbouw de verteltrant we laten de leerlingen eerst enkele voorbeelden lezen wat vinden ze van de stip van deze fragmenten wat valt hen op 2 voorbeeld 3 toen joana carda met de olmtak een streep trok op de grond sloegen in cerbere alle honden aan wat de plaatselijke bevolking vervulde met angst en ontzetting want men geloofde al sinds de oudste tijden dat het erode van het universum nabij was als die dieren daar waar ze nimmer een kik

hadden gegeven zouden blaffen hoe dit diepgewortelde bijgeloof of deze stellige overtuiging zoals je zoiets in veel gevallen ook kunt noemen mag zijn ontstaan weet vandaag de dag niemand meer al plachten franse grootmoeders op de bekende manier van het verhaal dat men hoort en net even anders doorvertelt hun kleinkinderen te vermaken met het sprookje over een driekoppige hond luisterend naar de naam cerbere die daar in de plaats cerbere departement pyrenees orientates in de griekse mythologische tijd had geblaft als zijn baas de veerman charon hem riep uit jose saramago het stenen vlot voorbeeld 4 lk hou van alle vrouwen en dat is geen groot verdriet vrouwen zijn mijn lieve lingsmensen het zal genetisch bepaald zijn en met hormonen endorfinespiegels overrijverige neurotransmitters en op hol geslagen chemische processen te maken hebben ik voel mij nu eenmaal het prettigst in de omgeving van vrouwen niet dat ik een hekel heb aan mannen integendeel sommige van mijn beste vrienden zijn mannen maar met vrouwen is het opmerkelijk aangenaam toeven ledere vrouw heeft iets speciaals iedere vrouw is uniek vrouwen ruiken lekker vrouwen zijn fascinerend ongrijpbaar vrouwen lachen unbeschreiblich weiblich vrouwen zijn maart april 2003 nummer 4 32e jaargang het glazuur op de taart vrouwen zijn het cadeau van god aan de mensheid het enige probleem is vrouwen kunnen niet voetballen althans dat zeggen mijn vrienden uit ronald giphart het leukste jaar uit de geschiedenis van de mensheid voorbeeld 5 heel sours op dagen dat de sterren goed staan gedragen de stemmen zich als een school vissen nemen ze met zijn alien de vorm aan van een lichaam een meisjesli chaam trillend in de lucht de roodste stemmen bevinden zich ter hoogte van de mond lk sluit mijn open en voel armen die zich order die van mij schuiven lk luis ter luister luister uit peter verhelst mondschilderingen we geven de leerlingen nu een oefening a la queneau stijloefeningen om hen het belang van verschillende stijlen duidelijk te maken opdracht 6 uitgangssituatie het is 16 00 uur een leerling e verlaat nogal gehaast de klas gaat naar de vestiaire doet zijn haar jas aan en stelt vervolgens vast dat zijn haar vriend in niet zoals afge sproken aan de schoolpoort staat hiyzij wacht een tiental minuten hiyzij probeert een paar keer tevergeefs haar hem op de gsm te bereiken en gaat vervolgens met de bets of bromfiets naar huffs om de hoek staat zijn haar vriend in in duidelijk verliefde pose met een meisje jongen a la claudia schiffer brad pitt te flirten basisopdracht vertel dit gegeven in 20 a 30 repels geef je personages een naam gebruik de hij zij vorm specifieke opdracht de leerlingen krijgen in de mate van het mogelijke elk een andere specifieke opdracht uit de onderstaande lijst maximaal drie leerlingen per klas hebben dezelfde opdracht 32e jaargang nummer 4 maart april 2003 gebruik zo been enkel adjectief zoveel mogelijk adjectieven mild elke beschrijving beschrijf waar je kan gebruik tienertaal gebruik op zijn minst 10 vreemde of moeilijke woorden vertel tranerig verongelijkt vertel op wraak belust vertel met zelfironie gebruik alleen korte zinnen maximum 1 repel gebruik lange zinnen minimum 3 repels gebruik of en toe een dialectgekleurd woord schrijf puur nederlands gebruik archaische taal gebruik symbolen in je tekst gebruik taboewoorden gebruik zeer gepolierde elitaire taal schrijf a la brusselmans giphart lk geef hier een kleine bloemlezing van wat leerlingen uit het zesde jaar afdeling sportwetenschappen van deze opdracht maakten a la brusselmans lk ben net ontsnapt uit die

klotenschool lk sta op straat te wachten op carla mijn lief van de week die geit vertikt het wel om haar smoel te laten zien zeker lk sleek een marlboro op tien sigaretten later is ze er nog altijd niet iets verder staat zo n randgeval met een iq van een leeggelopen doedelzak lk krijg zin om op zijn bakkes te kloppen nu heb ik het echt wel gehad lk pak mijn asfaltverslindende bolide en scheur weg wacht tot ik die geit tegenkom dat zal wel heel goeie seks moeten zijn vanavond om dal weer goed te maken tienertaal cindy verlaat de klas school sucks shit het is al 16 10 en tom staat op haar te wachten ze loopt naar de vestiaire doet megasnel haar jas aan en rent naar de schoolspoort tom is er niet na 10 minuten is cindy pissed veel adjectieven mark was een knappe achttienjarige jongen met prole heldere mooie blauwe open en een bruin getinte zachte huid lien wachtte ongeduldig op haar knappe sportie ve vriend na 10 lange eeuwigdurende minuten probeerde ze mark te bereiken op haar ultramoderne gsm die ze van haar lieve nude grootmoeder gekregen had op haar spetterend verjaardagsfeestje ze nam dan maar haar grasgroene fiets en ze had nog maar net haar strenge school achter zich gelaten of ze zap mark staan met een opgetut creatuur d la claudia schiffer lien kende die sluwe smerige heks met haar achterbaks karakter maart april 2003 nummer 4 32e jaargang vrt na deze oefening kan de leraar queneau en zijn stijloefeningen introduceren hij kan ook als de hood zich voordoet aan stilistische remediering doen of verder uitdiepende oefening aanbieden er zijn voldoende boeken en tijdschriften op de markt die materiaal ter zake aanbieden de leraar kan ook een ervaringsgerichte lijst met stilistische tips geven gebaseerd op fouten van zijn eigen leerlingen dialoog in de meeste verhalen komen er ook dialogen voor dat is niet bepaald het makkelijkste deel van het schrijven te weinig dialoog werkt afstandelijk droop levenloos te veel dialoog is des guten zuviel goeie dialogen kunnen essentiële informatie verstrekken ze kunnen begeleid worden door non verbale signalen die echter voor de correcte duiding van de conversatie van belang zijn evalueer de volgende dialoog³ voorbeeld 6 alien we wat drinken vroeg ze ze had borst voortvarend ham ze plaats aan een van de tafeltjes op het terras he nee zei hij hij had peen zin hij bleef staan maar we zitten hier nou al protesteerde 4 ze was niet van plan uit haar stoel te komen we kunnen thuis toch ook iets drinken schat hij deed zijn uiterste best vriendelijk te klinken ober twee koffiel riep ze en dacht he daar heb ik echt zin in uit reneate dorrestein het geheim van de schreiver ix v riiggi rggigttnvft mn ztggd gfnsgimgqkvavdr trjgwtgnggrto4n4pxytamames rexwm 1 moogormaignilok de leraar leest hier best een paar voorbeelden van goede en korte dialogen voor want voor beelden strekken opdracht 7 schnjf een dialoog tussen twee van je personages passend in wat je als plot voor open hebt tip het luisterend oor let vandaag morgen eens speciaal op de conversaties die je hoort in je omgeving let voornamelijk op het taalregister dat de mensen gebruiken nadat de leerlingen hun dialogen geschreven hebben krijgen ze volgende instructie check je dialoog door hem samen met andere leerlingen uit je groep te spelen voor de klas klinkt hij natuurlijk gebruik je spreektaal of heb je zinnen geproduceerd die een mens in 32e jaargang nummer 4 maart april 2003 normale omstandigheden nooit zou uitspreken lk kijk naar buiten en zie die auto staan 1 lk werp een blik naar buiten en aanschouw deze wagen ga in groepjes van vier zitten en help mekaar bij

het herschrijven van je dialoog spanning jonge lezers lezen graag spannende verhalen en kortverhalen hebben sowieso iets met spanning wellicht lezen een aantal leerlingen misdaadverhalen aspecte geeraerts een uitstekende gelegenheid voor een minipresentatie van een boek waarbij ze proberen duidelijke lijn te maken hoe de auteur de spanning creëert de leraar noteert en groepeerd hun ideeën daarna kan hij een ophijsting maken van elementen die spanning veroorzaken hij kan ook terloops verwijzen naar initiatieven als de gouden strop de hercule poirot prijs de maand van het spannende boek hij kan de leerlingen bekend maken met een aantal aspecten van het literair bedrijf hoe wordt spanning in een verhaal gecreëerd achterhouden van informatie wat is het motief waarom gebeurt iets welke rol speelt een bepaald personage wat heeft een bepaald voorwerp te betekenen welk gevaar dreigt er wanneer zal iets gebeuren hoe moet het nu verder waar bevindt het personage zich vaak vind je het legpuzzelpatroon in het begin van het verhaal is de puzzel in stukken gevallen en in de loop van het verhaal wordt hij terug in mekaar gepast je vindt dit patroon vaak in spannende verhalen maar ook in bijvoorbeeld de aanslag van mulisch hoe zal de maatschappij reageren op het doorbreken van normen kwetsbare personages bijvoorbeeld een kind in een netelige situatie brengen wedstrijdsituatie wie wint bereikt het eerst het doel de blijkbaar onafwendbare catastrofe de tijdsdruk de overmacht waaraan het hoofd moet geboden worden de seriemoordenaar die niet te stoppen is het vreemde wezen dat de orde dreigt te verstoren de natuur als dreiging zal de verdwenen ontvoerde persoon levend teruggevonden worden de combinatie van sex crime fantasie en begeerte

maart april 2003 nummer 4 32e jaargang tip vraag aan de leerlingen of ze films bij de voorbeelden uit de rubriek kunnen classificeren laat ze de film kort navertellen ze krijgen op die manier een versterkt inzicht in hoe het opbouwen van spanning functioneert compositie en structuur de opbouw van een verhaal is van groot belang de leraar herhaalt eerst het begrip chronologie materiele tijd en literaire tijd flashback flash forward simultaneiteit verteltijd vertelde tijd imitatieve structuur want er bestaat vaak een duidelijk verband tussen chronologie en structuur hij vertrekt vervolgens van een aantal romans of verhalen die hij eventueel via korte fragmenten of gewoon door de inhoud ervan te vertellen aan de leerlingen aanbiedt op die manier toont hij een paar structuurpatronen zonder te theoretiseren een mogelijke selectie

- 1 tim krabbe vertraging passages in australia worden afgewisseld met passages van meer dan 30 jaar vroeger in oostende
- 2 louis paul boon de kapellekensbaan het verhaal van ondine het ontstaan van de roman
- 3 paul lebeau xanthippe de roman als een grote flashback die op zich vaak chronologisch lineair is
- 4 jos van de loo het gevaar het einde vooraan
- 5 mulisch de aanslag vijf episodes van 1 dag met grote tijdsprongen tussenin

rafung we wijzen er hier ook op dat het invoeren van symbolen en retournerende motieven een meerwaarde kan geven aan een roman steen vuur

- 6 multatuli de japanse steenhouwer de cirkelstructuur het begin en het einde vallen samen
- 7 chaucer the canterbury tales boccaccio ii decamerone de raamvertelling we kunnen de verhaallijn ook tekenen we noemen dit een stuwingslijn een vaak voorkomend patroon is het volgende verhaallijn de exposé wie wat waar wanneer met de eerste crisis het motorisch moment het eerste plotpunt het midden het omvan-

griekste deal vaak bestaande uit drie delen 1 het falen van een poging tot oplossing en een toename van het conflict in de plaats nic 32e jaargang nummer 4 maart april 2003 hier kan bijvoorbeeld ook een flashback ingevoegd worden 2 een nieuwe wending in het conflict vaak verrassend 3 het dramatische hoogtepunt het tweede plotpunt het einde 1 het gesloten einde positief optimistisch redding happy hollywood end huwelijk negatief pessimistisch tragedie moord dood ondergang waanzin catastrofe gemengd de catastrofe gecombineerd met een nieuwe herstelde orde 2 het open einde het poly interpreteerbare verhaal de hoch hoch situatie 3 de pointe de leraar maakt de leerlingen duidelijk dat een verhaal aan kracht kan winnen door de inhoudelijk lineaire en de temporeel lineaire structuur te doorbreken een voorbeeld van een knappe vondst voorbeeld 7 zij het wordt tijd haar hanna te gaan noemen zoals ook ik in die tijd begon haar hanna te noemen zij leefde in ieder geval niet op grond van een belofte maar enkel en alleen vanuit de situatie uit bernhard schlink de voorlezer de lezer is bijna 30 bladzijden ver in het boek vooraleer de ik persoon de voornaam van mevrouw schmitz meedeelt hij laat dit bovendien samenvallen met het ogenblik waarop hij haar in hun relatie ook met de voornaam gaat aanspreken dit achterhouden van informatie heeft ongetwijfeld een veel krachtiger effect dan de vrouw van bij de eerste pagina al meteen hanna schmitz te noemen de leraar kan hier nog eens op het verschil tussen fabel de logisch chronologische loop van de gebeurtenissen en sujet de volgorde van de gebeurtenissen zoals die in het verhaal wordt gegeven wijzen de titel ieder verhaal heeft ook een titel een goede titel wekt nieuwsgierigheid laat de leerlingen een paar verkoopstitels op covers van tijdschriften opzoeken en laat ze zeggen waarom die titels tot kopen verleiden de leraar kan wijzen op algemene strategieën bij het kiezen van een titel in de wereldliteratuur en bij gelegenheid over enkele werken iets vertellen maart april 2003 nummer 4 32e jaargang een selectie de naam van de hoofdfiguur hoofdfiguren don quichotte antigone romeo en julia het thema van het boek het proces oorlog en vrede verbinden van figuur en thema gullivers reizen het lijden van de jonge werther centrale gevoelens misdad en straf schuld en boete bonjour tristesse liefde in tij den van cholera centrale symbolische plaatsen berlin alexanderplatz de toverberg de kapellekensbaan centrale symbolische zaken die blechtrommel het parfum the scarlet letter tijdsindicaties honderd jaar eenzaamheid raadselachtige formuleringen in de naam van de rocs the catcher in the rye de leraar kan hieraan eventueel een webquest linken wie schreef deze werken waarover gaan ze het effectieve schrijven de leerlingen hebben nu voldoende background oefening en begeleiding gehad om het zelf te proberen de leraar geeft de raad van stephen king indachtig de leerlingen eerst nog een of twee oordeelkundig gekozen voorbeelden van kortverhalen ze beantwoorden na het lezen volgende leeservaringsgerichte vragen leeservaringsgerichte vragen positief wat heeft me bij het lezen van dit verhaal nieuwsgierig gemaakt hoe is de auteur erin geslaagd mij bij het verhaal te betrekken wat boeit me aan het verhaal waarom lees ik verder negatief waarom verveelt het verhaal me wat stoot er mij af waarom lees ik niet verder de leerlingen kunnen er uit leren wat ze wel en niet moeten doen opdracht 8 schrijf je kortverhaal schrijf je inleiding probeer spanning op te wekken schrijf zo dat de lezer een aantal 32e jaargang

nummer 4 maart april 2003 vragen kan stellen in je expositie geef je ook eventueel gedeeltelijk de basisinformatie voor de lezer wie wat waar wanneer nu schrijf je het middenstuk je eigenlijke plot verwerk er eventueel volgende de en in een mislukte poging tot oplossing die het conflict verergert bouw hier ook een flashback in een nieuwe wending in het conflict streef haar een verrassingseffect een hoogtepunt schrijf zeker een dia oog geef verdere informatie over je personages en de geografische en sociale locatie hoe eindig je geef je zelf de oplossing laat je alles open gebruik je een pointe ties de tekstverwerker biedt je via eenvoudig knippen en plakken ruime mogelijkheden om de lineaire structuur van je verhaal te doorbreken let op je stijl wees zelfkritisch durf dingen weglaten want schrift en is schrappen advies voor de leraar als leraar kun je niet verwachten dat iedereen bullet van het talent bovendien is dit voor bijna alle leerlingen een boreling een creatieve worsteling stimuleer de leerlingen geef ze constructieve feedback laat ieder verhaal ook door een paar andere leerlingen lezen en laat ze het gelezen verhaal becommentarieren laat het oordeel van de medeleerlingen voorafgaan aan je eigen commentaar en je eigen oordeel focus bij je eigen bespreking op een paar onvolkomenheden in plaats van de leerlingen te deelnemen is verstikken onder een lawine van opmerkingen belangrijker dan winnen na de reflectie aan de hand van de feedback van de medeleerlingen en van de leraar kan aan de leerlingen gevraagd worden hun verhaal op bepaalde punten te herschrijven een mogelijke opdracht is breng drie verbeteringen coubertin aan in je verhaal je kunt de opdracht ook concretiseren breng drie verbeteringen aan in je verhaal op vlak van inhoud spanning tekening van personages stifiregister de leerlingen duiden elke verandering in hun verhaal in het rood aan met de tekstverwerker is dit geen enkel probleem en voor de leraar is het comfortabel we suggereren dat de leraar pas dan na het herschrijven en het herlezen definitief quoteert zijn quoting kan rekening houden met de bovenstaande verhaalelementen maart april 2003 nummer 4 32e jaargang planning les 1 klassikaal gesprek over het verwachtingspatroon van de leerlingen de twee plotvoorbeelden begin je eigen verhaal opdracht 1 les 2 de leerlingen hebben tijd gehad om thuis hun eigen verhaalbegin te schrijven en hun miniplot groepswork in verband met de plot en opgave opdracht 2 de leraar wijst op structuurpatronen eventuele link naar haar literatuur de leraar geeft uitleg over personages opdracht 3 en over de locatie opdracht 4 les 3 schrijfles de leerlingen maken opdracht 2 3 en 4 op school computerlokaal diskette meebrengen les 4 de leraar herhaalt kort de theorie over het vertelstandpunt en doet opdracht 5 de leraar bespreekt kort het begrip stijl en doet opdracht 6 deze oefeningen kunnen in de klas geschreven worden en thuis op computer gezet les 5 de leraar bespreekt de dialoog opdracht 7 en het begrip spanning de leerlingen krijgen schrijftijd in de klas liefst op computer opdracht 8 les 6 de leraar bespreekt compositie structuur stuwingslijn en titel de leerlingen krijgen twee kortverhalen mee om thuis te lezen ze moeten daarbij de ervaringsgerichte vragen beantwoorden les 7 werkuur aan de computer het eigenlijke kortverhaal de leerlingen krijgen erin of twee weken tijd om hun verhaal te beëindigen de leraar legt de verwachte minimumlengte vast 4 pagina's les 8 peer assessment de medeleerlingen lezen en becommentarieren in groepjes de verhalen 32e jaargang nummer 4

maart april 2003 les 9 de leraar heeft de verhalen gelezen en een drietal focusitems vastgelegd de leerlingen herschrijven hun verhaal en duiden alle veranderingen in kleur aan de leraar beoordeelt de kortverhalen en overweegt mits de schrijver ermee instemt een of meer publicaties in het schooltijdschrift enkele jaren later de leraar gaat naar een signeersessie van een ex leerling en nu befaamd auteur jose vandekerckhove lijnbaanstraat 4 bus 4 8400 oostende jose vandekerckhove pandora be notes 1 hij of zij gebruik van 00 of zou vorm aanpassingen makes van tijds en plaatsaanduidingen gisteren de vorige dag hier daar 2 voorbeeld 3 een lange zin voorbeeld 4 woordkeuze uit medisch biologisch register sampling herhalingen anafoor opsomming naar climax toe archaïsme voorbeeld 5 poëtisch taalgebruik vergelijking synesthesie herhaling geef de tekst een poëtische bladspiegel en het lijkt wel een hens gedicht heel sours op dagen dat de sterren goed staan 3 de schrijver vertrouwt blijkbaar zichzelf niet hij legt alles uit lees de tekst opnieuw en voeg wat toe wanneer je kunt en je merkt het wel tullen we wat drinken vroeg ze want ze had dorst maart april 2003 nummer 4 32e jaargang bibliografie gebruikte werken reate dorrestein het geheim van de schrijver bert edens ruurd edens reinder storm 3001 modeme citaten fritz gesing kreativ schreiben crawford kilian writing science fiction and fantasy stephen king on writing arturo perez reverter het paneel van vlaanderen carmen posadas kleine zonden raymond queneau stijloefeningen josh vandekerckhove werkblad voor nederlandse didactiek 29 3 maart 2001 aanbevolen aanvullingen peter burger jaap de jong handboek stijl paul cockx taalwiker jaap de berg trouw schrijfboek jan renkema schrijfwiker michael steehouder e a leren communiceren jan van coillie klare taal schniven is schrappen goaded bomans tomanschnjven is wetenschap bedrijven zonder bewijs it we hermans er zijn veel meer schrijvers dan mensen die boeken schniven pees buddingh7 een succes schrijf je op dezeffde manier als een flop william saroyan ten verve fend boek schrijven is makkelijker dan er een te lezen emanuel wertheimer ten lezer heeft het goad hij kan zijn schrijvers zelf uitzoeken kurt tucholsky uschnjvers schrijven lezers lezen hany mach w 32e jaargang nummer 4 maart april 2003